

Toresundshuvud

Den siste torparen

Toresundshuvud ligger i Toresunds socken längst öster ut mot Mälaren. I äldre skrifter kallas torpet Torsens Huvud. Med lite god vilja kan man tolka namnet så att udden som sticker ut i Mälaren är huvudet på socknen Toresund. Torpet, med tillhörande åkermark, har under flera århundraden hört under Räfsnäs Kungsgård eller Herresta Säteri. Författaren har inte forskat närmare än så i ägandeförhållandena. Andra torp i närheten är Norrsätra, Grindstugan, Zagnersta, Fågelsången, Bryggan, Hagstugan, Löfnäs och soldattorpet nr 977 Löfnäs. Läs gärna boken "Soldatarvet" som utges av Stallarholmens Hembygdsförening.

Toresundshuvud har haft åkermark av den storleken att en familj kunnat livnära sig på det. I början på fyrtioalet stod torpet tomt. Författarens föräldrar, Hugo och Anna Eriksson, då båda i femtioårsåldern, erbjöds att arrendera det. Hugo hade arbetat i många år på Herresta som fodermarsk, chaufför och traktorförare. Anna var hemmafru som de flesta gifta kvinnor. Sonen Stig (jag, förf.) var i början på tonåren. Det var brinnande krig. Sverige var avspärrat. All import var avskuren. Det var brist på kött, mjölk, smör, socker, mjöl, kaffe, snus, tobak, bensin, olja, gummi och mycket annat. Bilar och traktorer fick köras på "gengas" gjord på ved eller kol. Det borde vara goda förutsättningar för att sätta igång torpet och producera det som landet ropade efter.

Den åkerjord vi fick bruka var gärdet mellan torpet Norrsätra och vägen till Toresunds Huvud. Dessutom den åkermark som omger nuvarande föreningsstugan. Marken där Kummelvägen nu går fram var då odlad och ingick i arrendet. Vi fick starta från grunden. Köpa in en häst, fyra kor och två grisar, höns hade vi redan. Alla maskiner och redskap. Plog, harv, såmaskin, slåttermaskin, självbindare, mjölkseparator samt alla handverktyg. Pappa köpte det mesta billigt på auktioner. Jag, som var mycket tekniskt intresserad, fick gå igenom och göra i ordning grejerna.

Det fanns inte elektricitet på gården. Vi använde fotogen- och karbidlampor. Karbid är ett grusliknande material, kalciumkarbid. När man tillsätter vatten utvecklas acetylengas. Den kan användas bl.a. till svetsning och belysning. Fotogenlampor ger ett milt, behagligt ljus. I uthusen, t.ex. vid mjölkningen, använde vi oftast karbidlampan som ger ett mycket vitt, kraftigt ljus. Men levande eld är alltid farligt och särskilt i närheten av torrt hö och halm. Vatten fanns i en källa strax nedanför boningshuset. Vi fick bära vattnet till djuren när de stod inne. Och till köket för disk och tvätt. Vi kylde mjölken genom att sänka ner mjölkflaskan i källan. Torrdasset fanns i ett mindre hus ute på gården, där fanns också vedbod. Det var god ventilation i dasset, springorna i brädväggarna var breda. Air conditioning i sin enklaste form. I det stora uthuset fanns plats för 10-12 kor, ett par hästar, grisar, höns och katten. Vi hade bara fem kor, en häst, två grisar och ett tiotal höns. I uthuset fanns en loge för att lagra säd och hö samt utrymme för maskiner och redskap. Byggnaden var i bra skick. Även det gamla spåntaket. Byggnaden var dimensionerad för att, med en lite större familj än vår, driva ett något större lantbruk. Den revs senare, i samband med att byggandet av fritidshusen startade. Vi saknade naturligtvis telefon. Och radio. Jag fick dock tag på en liten enrörsapparat som drevs med batterier. Det blev väldigt dyrt så jag byggde om den med delar från Clas Olsson till en så kallad kristallmottagare. Den fungerar helt utan elström. Men signalen är mycket svag så man måste ha en hög och lång utomhusantenn. Och en ordentlig jordledning. Man lyssnar med hörlurar. Jag fick in "Stockholm-Motala" med Sven Jerring! Dessutom kunde jag höra radiosamtal mellan flygplan som passerade över oss och Brommatornet, spännande!

Under vår, sommar och höst var vi fullt sysselsatta med att bruka jorden, så och skörda. Samt sköta djuren. Vår försörjning kom då från försäljning av smör och ägg. Vi separerade mjölken i en handdriven Alfa Laval separator som skiljde på mjölk och grädde. Av grädden gjorde vi smör. "Hemgjort" smör anses vara godare än fabriksframställt. Det kan nu avslöjas att vår försäljning av smör och ägg skedde genom egen, mycket diskret, distribution! Det rådde ransonering av många livsmedel och all försäljning skulle egentligen ske genom den organiserade handeln. Och mot lämnande av de ransoneringskuponger som alla fick i proportion till hushållets storlek. Även gris- och kalvkött, höns och ägg handlades på samma sätt som smöret. Denna, vår brottsliga verksamhet, är nu preskiberad.

När vintern kom försörjde vi oss med skogsarbete. Vi högg meterved. Alltså en meter långa vedträn kluvna i två halvor på längden. De travades i en kubikmeter stora travar. Det ansågs att en van huggare skulle prestera 3-4 kubikmeter per dag. Motorsågar fanns inte. Varken pappa eller jag var stora muskelstarka karlar så vi nådde inte riktigt de målen. Det blev dålig förtjänst. Men den enda möjliga inkomstmöjligheten under vintern. Det var nog det tunga och enformiga skogsarbetet som med tiden startade tankarna inom mig att söka mig till ett annat yrke, där jag skulle få ägna mig åt något som passade mitt tekniska intresse bättre.

Tiden efter freden 1945 förändrades mycket i Sverige. Och hastigt. Importen av det som tidigare varit oåtkomligt ökade mycket fort. Bensin och olja satte fart på bilar som stått upplagade i garagen utan däck. Det blev bättre tillgång på de produkter som vi, på vårt lilla lantbruk, hade levat på att producera och sälja. De försämrade möjligheterna för oss på torpet skyndade på mitt beslut att söka mig till något annat. Men mest var det nog dragningen till tekniken som gjorde att jag beslutade att lämna torpet. Mina föräldrar var ledsna för att deras dröm om en framtid för oss tre tillsammans tog slut men de insåg också att jag hade förutsättningar för ett bättre liv i en annan verksamhet än torplivet. Med pappas hjälp fick jag anställning som lärling på en bil- och traktorverkstad i Strängnäs. Mina föräldrar fortsatte några år till på torpet men avvecklade sedan det hela. De sålde den utrustning de köpt in, förmodligen med en förlust, och pappa återgick till att arbeta på Herresta. Samtidigt slutade Erik och Ebba Kratz som torpare på granntorpet Zagnersta. Därmed var torparepoken på Herresta avslutad.

Jag själv trivdes mycket bra på verkstaden i Strängnäs. Jag hade redan pluggat en del på distans på NKI-skolan. Jag satsade nu mera på detta och kunde 1958 avlägga ingenjörsexamen inom bilbranschen samt flyg- och båtmotorer. Under studietiden arbetade jag som mekaniker, kundmottagare och verkstadschef på olika bilföretag. Efter min examen anställdes jag som serviceingenjör på General Motors Nordiska. Det blev många olika befattningar innan jag 1988 pensionerade mig från GMN. Då som chef för Sales Promotion avdelningen. Efter pensioneringen har jag bedrivit egen verksamhet som konsult och lärare samt försäljning av och service på svetsutrustningar.

Åren på Toresundshuvud med mina föräldrar minns jag med mycken värme. Vi hade ett gott förhållande. Trots att jag var i tonåren! Vi var en familj som levde jordnära. Jag fick lära mig om livet och döden i verkligheten. Djur som föddes, levde och dog under mitt ansvar. Vi producerade någonting nyttigt som människor behövde. Jag önskar alla människor den erfarenheten. Men jag ångrar inte att jag bytte spår i livet. Det nya livet passade just mig bättre.

Strängnäs i augusti 2019
Stig H Eriksson

Midsommar på Toresundshuvud 2019. Foto Rolf Sundman

På följande sidor kan du se hur en del av de maskiner och utrustning vi använde oss av såg ut. Det mesta är av naturliga skäl skrotat för länge sedan. Vissa bilder är därför lånade från annat håll.